THE SCHOLARS' OPINIONS REGARDING THE CLASSIFICATION OF TAUHĪD

Numan Sa-aa[1]

ABSTRACT

This article aims to study about the fact of *tauhīd* science and Muslim scholars' opinions concerning with it. It can be divided into *tauhīd al-rubūbiah, al-ulūhiah'* and *al-asmã' wa al-sifãt.* These three types of *tauhīd* have evidences from *al-Qurãn* and *al-Sunnah* which are guided by Muslim scholars' opinions in their studies and analysis called *istiqrã'*. These *tauhīd*s have a closed relation between them which they are not separable with each other as well as it will exist like this for ever.

[1] *Graduate Student (Islamic Studies),College of Islamic Studies, Prince of Songkla University, Pattani campus*

ทัศนะของอุละมาอฺที่มีต่อการแบ่งประเภทของเตาฮีด

นุมาน สะอะ[1]

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเตาฮีดและทัศนะต่างๆ ของนักวิชาการอิสลามต่อการแบ่งประเภทของเตาฮีด คือเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ และเตาฮีดอัสมาอฺวัศศิฟาต เตาฮีดทั้งสามประเภทมีหลักฐานปรากฏจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺโดยอาศัยความเข้าใจที่ถูกต้องของนักวิชาการอิสลามผ่านกระบวนการวิเคราะห์และสังเคราะห์ที่เรียกว่า "อิสติเราะอฺ" ซึ่งเตาฮีดทั้งสามประเภทนี้มีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่นจนไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้และจะยังคงดำรงไว้ในลักษณะนี้ตลอดไป

[1] *นักศึกษาปริญญาโท สาขาวิชาอิสลามศึกษา วิทยาลัยอิสลามศึกษา มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*

บทนำ

การแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็นประเภทต่างๆ ตามทัศนะของนักวิชาการอิสลามทั้งในอดีตและปัจจุบันมีปัญหามาตลอด ทั้งนี้เนื่องจากว่าไม่มีตัวบทที่ชัดเจนจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺที่ระบุถึงประเภทของเตาฮีด จึงเป็นข้ออ้างสำหรับนักวิชาการบางท่านว่า การแบ่งเตาฮีดออกเป็นประเภทต่างๆ นั้นเป็นสิ่งอุตริในศาสนาเพราะไม่เคยมีแบบอย่างจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ถึงแม้ว่าโดยเนื้อหาและความหมายของอัลกุรอานและสุนนะฮฺแล้วจะเต็มไปด้วยประเภทของเตาฮีดทั้งสามก็ตาม

อย่างไรก็ตามการศึกษาและค้นคว้าในเรื่องดังกล่าวยังมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เพราะการไม่เข้าใจในเรื่องของเตาฮีดและไม่ให้ความสำคัญกับเรื่องดังกล่าวถือว่าเป็นสิ่งที่ไม่ควร ตลอดระยะเวลา 13 ปีที่ท่านเราะสูลลุลลอฮฺ ﷺ อยู่ที่มักกะฮฺท่านได้ตั้งใจและทุ่มเทเวลาทั้งหมดเพื่อเตาฮีด เช่นเดียวกับอัลกุรอานที่เน้นหนักในเรื่องดังกล่าวจนเป็นคุณลักษณะพิเศษของอายะฮฺอัลมักกิยฺยะฮฺ[1] ที่ตอกย้ำถึงในเรื่องที่เกี่ยวกับเตาฮีดและอะกีดะฮฺเพียงประเด็นเดียวโดยไม่มีเรื่องอื่น (อบุล ลัยษ์, 2544 : 55)

ดังนั้นการเข้าใจถึงเตาฮีดอย่างถูกต้องและถึงแก่นแท้คือการเข้าใจและการรู้จักอัลลอฮฺ ﷻ อย่างลึกซึ้ง โดยอาศัยเตาฮีดทั้งสามประเภทเป็นเครื่องมือที่สำคัญยิ่งเพื่อบรรลุถึงจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ตามที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้กำหนดไว้

ความหมายของเตาฮีด

1. เตาฮีดเชิงภาษาศาสตร์

คำว่า เตาฮีด (توحيد) เป็นภาษาอาหรับมาจากรากศัพท์ของคำว่า وَحَّدَ (อ่านว่า วะห์หะดะ) يُوَحِّدُ (อ่านว่า ยูวะหฺหิดุ) تَوْحِيْدًا (อ่านว่า เตาหีดัน) ซึ่งหมายถึงความเป็นเอกะ

อบูกอเส็ม อัตตัยมีย์[2] (Abu Qasim al-Taimiy ,1999 :1/306)กล่าวว่า : "ชาวอาหรับกล่าวว่า คำว่า وحيد، ووحد، وأحد، واحد มีความหมายเหมือนกันคือความเป็นเอกกะ ดังนั้นอัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงเอกกะ กล่าวคือเป็นหนึ่งเดียวที่ไม่มีภาคีในทุกรูปแบบและในทุกสถานการณ์"

ดังนั้นคำว่า เตาฮีด ในทางภาษาศาสตร์ ซึ่งโดยรวมแล้วจะแสดงถึงความเป็นหนึ่งเดียว เอกะโดดเดี่ยว และปฏิเสธการมีส่วนร่วมของผู้อื่น (Ibn Manzur,1995 : 15/233) มิใช่ทำให้พระองค์เป็นหนึ่ง

---

[1] *นิยามของคำว่า อายะฮฺมักกิยฺยะฮฺ ตามทัศนะที่มัชฮูรฺ (เป็นที่รู้จัก) คือ อายะฮฺที่ถูกประทานลงมาหลังจากฮิจเราะฮฺ (al-Zarkashiy, 1994 : 1/274)*

[2] *ท่านคืออิสมาแอล เบ็น มุหัมมัด เบ็น อัลฟัฎลฺ เบ็น อาลี อัลอัศบาหานีย์ ถูกขนานนามว่า กิวามุสสุนนะฮฺ หมายถึงผู้ที่ปกป้องสุนนะฮฺ เกิดเมื่อ ฮ.ศ. 457 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 535 (al-Zirikly, 1992 : 1/323)*

อย่างที่หลายคนเข้าใจ ทั้งนี้เนื่องจากว่าไม่มีใครสามารถทำให้อัลลอฮฺ ﷻ เป็นหนึ่งหรือสองได้พระองค์ทรงเป็นหนึ่งตั้งแต่ดังเดิมและจะเป็นหนึ่งตลอดไป

2. เตาฮีดเชิงวิชาการ

เตาฮีดเชิงวิชาการ หมายถึง การสร้างจิตสำนึกและการศรัทธาในความเป็นเอกะของอัลลอฮฺด้วยสิ่งต่างๆ ที่เป็นสิทธิเฉพาะพระองค์ในด้านรุบูบิยะฮฺ[1] อุลูฮิยะฮฺ[2] และอัสมาอุวัศศิฟาต[3] (al-'Usaim n,1993: 8)

ทำไมต้องแบ่งประเภทของเตาฮีด?

การแบ่งประเภทของเตาฮีดเป็นประเด็นสำคัญอีกประการหนึ่ง กล่าวคือหากไม่สามารถแบ่งประเภทของเตาฮีดได้หรือไม่เข้าใจในประเภทของเตาฮีดแล้ว เราอาจจะต้องสูญเสียเตาฮีดไปอย่างชนิดที่ไม่รู้สึกตัว ซึ่งเป็นเรื่องอันตรายยิ่งสำหรับการศรัทธาของมุสลิม หรือบางครั้งสามารถแบ่งประเภทของเตาฮีดได้และบอกได้ว่ามีกี่ประเภท แต่อาจจะไม่ถูกต้องตามความเป็นจริงที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ซึ่งทั้งหมดนี้คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เราต้องมาศึกษาถึงประเภทของเตาฮีดและทัศนะต่างๆ ของนักวิชาการอิสลามเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเตาฮีด

การแบ่งประเภทของเตาฮีดและทัศนะของอุละมาอฺ[4]

เราสามารถแบ่งกลุ่มของบรรดาอุละมาอฺในการแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ดังนี้

1. กลุ่มอุละมาอฺที่แบ่งเตาฮีดออกเป็นสองประเภท
2. กลุ่มอุละมาอฺที่แบ่งเตาฮีดออกเป็นสามประเภท

ทั้ง 2 กลุ่มนี้มีทัศนะและรายละเอียดที่แตกต่างกันไป บางกลุ่มได้แบ่งประเภทของเตาฮีดในจำนวนที่ไม่เท่ากันแต่เนื้อหาเหมือนกัน และบางกลุ่มได้แบ่งประเภทของเตาฮีดในจำนวนที่เท่ากันแต่เนื้อหาแตกต่างกัน โดยแต่ละกลุ่มต่างอ้างหลักฐานต่างๆ เพื่อยืนยันถึงความถูกต้องในการแบ่งประเภทของเตาฮีด

---

[1] รุบูบิยะฮฺ หมายถึงความเป็นผู้ทรงอภิบาลและผู้ทรงบริหารจัดการของอัลลอฮฺ ﷻ พร้อมกับความเป็นพระผู้อภิบาลที่ควรแก่การเคารพภักดีเพียงผู้เดียวในฐานะพระเจ้าผู้ทรงอภิบาลทุกสรรพสิ่งแห่งสากลโลก

[2] อุลูฮิยะฮฺ หมายถึงความเป็นพระเจ้าของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ควรแก่การเคารพภักดีเพียงพระองค์เดียวเท่านั้น

[3] อัสมาอุวัศศิฟาต หมายถึงพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ

[4] อุละมาอฺหมายถึงปราชญ์หรือผู้ที่มีความรู้ในวิทยาการอิสลามและนำมาปฏิบัติ หากปราศจากการปฏิบัติอิสลามไม่ถือว่าเป็นอุละมาอฺที่แท้จริง

1. กลุ่มอุละมาอฺที่แบ่งเตาฮีดออกเป็นสองประเภท ได้แก่

1) เตาฮีดอัลมะอฺริฟะฮฺ วัลอิษบาต [1]

2) เตาฮีดอัฏเฏาะลับวัลก๊อศดฺ[2] หรือ

1) เตาฮีดอัลเกาว์ลียฺ[3]

2) เตาฮีดอัลอะมะลียฺ [4]

นี่เป็นการแบ่งของอุละมาอฺสะลัฟ [5] บางท่าน และเป็นทัศนะที่สนับสนุนโดย อิบนุ กอยฺยิม[6] และอิบนุ ตัยมิยฺยะฮฺ[7] (al-Tamīmiy, 1999 : 38-40)

2. กลุ่มอุละมาอฺที่แบ่งเตาฮีดออกเป็นสามประเภท

กลุ่มอุละมาอฺที่แบ่งเตาฮีดออกเป็นสามประเภทนี้จะแบ่งออกเป็นสามกลุ่มใหญ่ๆ ถึงแม้ว่ากลุ่มต่างๆ เหล่านั้นจะมีทัศนะที่สอดคล้องกันในส่วนของจำนวน แต่ในส่วนรายละเอียดและเนื้อหากลับมีทัศนะที่แตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงดังต่อไปนี้

2.1 ทัศนะของอุละมาอฺสะลัฟส่วนใหญ่

อุละมาอฺสะลัฟส่วนใหญ่จะแบ่งเตาฮีดออกเป็นสามประเภท คือ

1. เตาฮีด อัรรุบูบิยฺยะฮฺ
2. เตาฮีด อัลอุลูฮิยฺยะฮฺ
3. และเตาฮีด อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต

---

[1] *หมายถึงเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺและเตาฮีดอัสมาอฺวัศศิฟาต ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่อดังกล่าวเพราะการรู้จักอัลลอฮฺนั้นคือการรู้จักพระนามของพระองค์ (อัสมาอฺ) คุณลักษณะ (ศิฟาต) และการกระทำ (อัฟอาล) ของพระองค์ ส่วนคำว่า อิษบาต (การยืนยัน) หมายถึงการยืนยันพระนาม คุณลักษณะ และการกระทำของอัลลอฮฺที่พระองค์ได้ยืนยันไว้ (al-Tammiy, 1999 : 38)*

[2] *หมายถึงเตาฮีดอุลูฮิยะฮฺ สาเหตุที่เรียกชื่อดังกล่าวเป็นเพราะจุดมุ่งหมายของบ่าวนั้นคือการมุ่งเป้าการงานทุกอย่างเพื่อพระองค์เพียงองค์เดียว (al-Tammiy, 1999 : 38-39)*

[3] *หมายถึงเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺและเตาฮีดอัสมาอฺวัศศิฟาต ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่อดังกล่าวเป็นเพราะเป็นสิ่งตรงข้ามกับเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺที่เน้นเกี่ยวกับการรู้จักอัลลอฮฺเพียงอย่างเดียว ส่วนเตาฮีดนี้จะเจาะจงเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเกาว์ลียฺผสมกับการรู้จักอัลลอฮฺด้วย (al-Tammiy, 1999 : 39)*

[4] *หมายถึงเตาฮีดอุลูฮิยะฮฺ ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่อดังกล่าวเป็นเพราะมันครอบคลุมทุกการกระทำของบ่าวทั้งภายในและภายนอก (al-Tammiy, 1999 : 39-40)*

[5] *อุละมาอฺสะลัฟ หมายถึงปราชญ์หรือนักวิชาการอิสลามที่เจริญรอยตามแนวทางของท่านเราะสูลลุลลอฮฺและเศาะหาบะฮฺในการอธิบายหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีดไม่ว่าจะอยู่ในช่วงเวลาใดก็ตามก็คืออุละมาอฺสะลัฟ*

[6] *ท่านคือมุหัมมัด เบ็น อบียบักรฺ เบ็น อัยยูบ เบ็น สะอฺด อัลซุรฺอียฺ เกิดเมื่อ ฮ.ศ.691 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 751 (al-Zirikly, 1992 : 6/56)*

[7] *ท่านคืออะหฺมัด เบ็น อับดุลหะลีม เบ็น อับดุลสะลาม อัลหัรรอนียฺ อัลหันบะลียฺ เป็นที่รู้จักในนาม อิบนุ ตัยมิยฺยะฮฺ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.661 เสียชีวิติเมื่อปี ฮ.ศ. 728 (al-Dhahabiy, 1992 : 4/496)*

นี่เป็นทัศนะของอิหม่ามอบูหะนีฟะฮฺ , กอฎียฺ อบูยูซุฟ , อิบนุ บัฏฏอฮฺ อัลอักบุรียฺ , อิบนุ มันดะฮฺ , อิบนุญะรีรฺ อัลฏูอบะรียฺ (al-'Abb d, 1997 : 34-45) และชัยคฺมุหัมมัด เบ็น อับดุลวะฮฺฮาบ เป็นต้น

ส่วนสาเหตุการแบ่งประเภทที่ไม่เท่ากันในหมู่บรรดาอุละมาอฺสะลัฟเกี่ยวกับประเภทของเตาฮีดนั้น มีสาเหตุหลัก 2 ประการดังนี้ (al-Sulamiy, 2001 : 87-89)

1. มุมมองที่แตกต่างกัน กล่าวคือผู้ที่มองจากเบื้องบนลงสู่เบื้องล่าง หมายถึงมองจากความเป็นพระเจ้าของอัลลอฮฺ ﷻ ที่ปวงบ่าวจำต้องเคารพภักดี ได้จัดแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภท คือ เตาฮีด อัรรุบูบิยฺยะฮฺ เตาฮีด อัลอุลูฮิยฺยะฮฺ และเตาฮีด อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต ส่วนผู้ที่มองจากเบื้องล่างขึ้นสู่เบื้องบน หมายถึงมองจากความเป็นบ่าวที่จำต้องปฏิบัติเคารพสักการะภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ ได้แบ่งเตาฮีดออกเป็น 2 ประเภท คือเตาฮีดอิลมียฺ และเตาฮีดอะมะลียฺ

2. การใช้สำนวนที่แตกต่างกันในความหมายที่เหมือนกัน อาทิ อุละมาอฺสะลัฟบางท่านใช้คำว่า เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ แต่อีกท่านหนึ่งใช้คำว่า เตาฮีดอัลอิลมิยฺ อัลเคาะบะรียฺ ซึ่งทั้งสองประโยคนี้มีความหมายที่เหมือนกัน กล่าวคือเตาฮีดอิลมียฺเคาะบะรียฺก็คือเตาฮีด อัรรุบูบิยฺยะฮฺ ส่วนสาเหตุที่เรียกชื่อของเตาฮีดประเภทนี้ว่าเตาฮีดอิลมียฺเคาะบะรียฺเป็นเพราะสิ่งที่เราจะต้องเรียนรู้เกี่ยวกับอัลลอฮฺ ﷻ โดยอาศัยความรู้ที่มีอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ และด้วยเหตุนี้เองจึงเรียกเตาฮีดประเภทนี้อีกชื่อหนึ่งว่าเตาฮีดอิลมียฺเคาะบะรียฺ (al-Tam miy,1999 : 39)

อย่างไรก็ตามทัศนะที่แตกต่างกันของอุละมาอฺสะลัฟที่กล่าวมาข้างต้น เป็นข้อแตกต่างในเรื่องของจำนวนเท่านั้น มิได้เป็นการขัดแย้งในทางความหมายแต่อย่างใด ทั้งนี้ถือได้ว่าทัศนะทั้งสองถูกต้องตามหลักฐานที่ปรากฏในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ซึ่งทัศนะแรกเป็นทัศนะที่นิยมใช้ในหมู่บรรดาอุละมาอฺในยุคแรก (มุตะกอดฺดิมีน) และทัศนะที่สองเป็นทัศนะที่เป็นที่รู้จัก (มัชฮูร) ในหมู่อุละมาอฺที่ใช้แนวทางของสะลัฟในการอธิบายหลักเตาฮีด

2.2 ทัศนะของอุละมาอฺกลุ่มที่สองคืออุละมาอฺอะฮฺลุลกะลาม[1]

บรรดาอุละมาอฺกลุ่มที่สองนี้ ต่างมีทัศนะที่เหมือนกับอุละมาอฺสะลัฟในเรื่องจำนวน แต่จะแตกต่างกันในเรื่องของความหมายและเนื้อหา กล่าวคืออะฮฺลุลกะลามได้แบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็นดังนี้

---

[1] *อุละมาอฺอะฮฺลุลกะลาม หมายถึง กลุ่มที่ใช้แนวทางหลักตรรกหรือสติปัญญาเป็นหลักในการอธิบายหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีด ส่วนสาเหตุที่เรียกกลุ่มนี้ว่า อะฮฺลุลกะลาม มีสาเหตุหลายประการ อาทิ พวกเขาใช้หลักเหตุผลหรือตรรกในการอธิบายหลักเตาฮีด พวกเขาให้ความสำคัญกับตรรกมากกว่าสิ่งอื่นใด เป็นต้น (al-Khins, 1996 : 1/22-24)*

1. อะชาอิเราะฮฺ[1] ได้แบ่งเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกันแต่เนื้อหาไม่เหมือนกัน คือ เตาฮีดซาต (องค์) เตาฮีดอัฟอาล (การกระทำ) และเตาฮีดศิฟาต (คุณลักษณะ)

อัชชัฮฺริสตานียฺ[2] (al-Shahristaniy, n.d. : 90) กล่าวว่า "อัลบารียฺ (หนึ่งในพระนามของอัลลอฮฺ) คือเป็นซาต (องค์) ที่ไม่สามารถจะเปรียบเทียบหรือเทียบเท่าได้ เป็นหนึ่งเดียวในศิฟาต (คุณลักษณะ) ที่ไม่มีใครจะเหมือนได้ และเป็นหนึ่งเดียวในอัฟอาล (กิริยา) ที่ไม่มีใครที่จะร่วมเป็นภาคีได้"

2. อัลมาตุรีดียะฮฺ[3] ได้แบ่งเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทเหมือนกับอะชาอิเราะฮฺ

2.3 ทัศนะของอุละมาอฺกลุ่มที่สามคืออะฮฺลุลบิดอะฮฺ[4]

บรรดาอุละมาอฺกลุ่มที่สามนี้ คือกลุ่มอะฮฺลุลบิดอะฮฺที่แตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับของอะฮฺลุสสุนนะฮฺและถือได้ว่าเป็นกลุ่มที่อุตริสิ่งต่างๆ มากมายในศาสนา จนกระทั่งมีการกล่าวว่ากลุ่มอะฮฺลุลบิดอะฮฺ 3 กลุ่มที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้เป็นกลุ่มแกนนำที่อุตริและบิดเบือน

อย่างไรก็ตามบางกลุ่มมีทัศนะที่เหมือนกับอุละมาอฺสะลัฟในเรื่องจำนวนแต่จะแตกต่างกันในเรื่องของความหมายและเนื้อหา และกลุ่มมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของจำนวนหรือความหมาย ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. มุอฺตะซิละฮฺ[5] ได้แบ่งเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทเช่นเดียวกับอุละมาอฺสะลัฟ แต่มีเนื้อหาที่แตกต่างกัน คือ1) อัลลอฮฺทรงไม่ซับซ้อน 2) อัลลอฮฺ ﷻ ทรงเป็นมาตั้งแต่เดิมไม่มีสอง 3) และอัลลอฮฺ ﷻ ทรงเป็นหนึ่งเดียวในเรื่องเกี่ยวกับศิฟาต(คุณลักษณะ)ที่เหมาะสมกับพระองค์ (Q di 'Adul al-Jabbar, n.d : 1/241)

2. เคาะวาริญจฺ[6] มีทัศนะที่เหมือนกับมุอฺตะซิละฮฺในเรื่องของเตาฮีด(al-Ash 'ariy,1995 :203)

---

[1] *อะชาอิเราะฮฺ คือผู้ที่อ้างตัวเองว่าเป็นผู้ใช้แนวความคิดของอิหม่ามอบูหะสัน อัลอัชอารียฺในเรื่องของหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีด มีคุณลักษณะเด่นคือการอิษบาต(ยืนยันยอมรับ) ศิฟาตของอัลลอฮฺเพียงบางส่วนและตะอฺวีล (ตีความให้เป็นอย่างอื่น) ในส่วนที่เหลือ เป็นต้น*

[2] *ท่านคือมุหัมมัด เบ็น อับดุลกะรีม เบ็น อะหฺมัด เป็นอุละมาอฺในสังกัดอะชาอิเราะฮฺ มีงานเขียนที่โดดเด่นคือ Nihayat al-Aqdam และ al-Milal wa al-Nihal และ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.467 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.548 (al-Dhahabiy, 1992 : 20/286)*

[3] *อัลมาตุรีดียะฮฺ คือหนึ่งในบรรดากลุ่มอะฮฺลุลกะลามที่ใช้แนวความคิดของอบูมันศูร์ อัลมาตุรีดียฺ ในการอธิบายหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีด ลักษณะเด่นของกลุ่มอัลมาตุรีดียะฮฺคือการอิษบาต (ยืนยัน) คุณลักษณะของอัลลอฮฺเพียงแค่ 7 หรือ 8 ศิฟาตเท่านั้น และความหมายของอีมานหรือศรัทธานั้นเพียงแค่นึกในใจก็เพียงพอแล้วไม่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติ และอีมานจะไม่ขึ้นลง เป็นต้น*

[4] *หมายถึงกลุ่มที่มีแนวทางที่เบี่ยงเบนในเรื่องของอะกีดะฮฺและเตาฮีดโดยอุตริแนวทางขึ้นมาเอง อาทิ ญะฮฺมียะฮฺ เคาะดะรียะฮฺ เป็นต้น*

[5] *มุอฺตะซิละฮฺ คือกลุ่มที่ใช้แนวความคิดของวาศิล เบ็น อะฏออฺในการอธิบายหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีด มีคุณลักษณะเด่นคือปฏิเสธศิฟาต (คุณลักษณะ) ของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้กระทำบาปใหญ่มิใช่มุอฺมินและมิใช่กาฟีรแต่อยู่ระหว่างสองสถานะ เป็นต้น*

[6] *เคาะวาริญจฺ คือกลุ่มที่เชื่อว่าการกระทำบาปนั้นกลายเป็นผู้ปฏิเสธ(กาฟีร) และอนุญาติให้ออกจากผู้นำอิสลามได้*

3. ญะฮฺมิยฺยะฮฺ[1] ไม่มีการแบ่งเตาฮีดแต่อย่างใด และถือว่าการแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทเสมือนกับอะกีดะฮฺของนัศรอนีย์ ที่เรียกว่า *อัตตัสลีส* หมายถึง การเชื่อหรือศรัทธาว่า เตาฮีดมี 3 ประเภทเสมือนกับความเชื่อของพวกเขาที่ว่าพระเจ้านั้นมีสามคือ อัลลอฮฺ มัรยัม และอีซา ซึ่งความคิดนี้คือความคิดของญะฮฺมิยฺยะฮฺรุ่นใหม่ล่าสุดคือ หะสัน เบ็น อาลี อัสสะกอฟ[2] (al-'Abb d, 1997 :13)

สาเหตุของความขัดแย้งระหว่างอุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺกับอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺในการแบ่งประเภทของเตาฮีด

ความจริงแล้วความขัดแย้งในเรื่องดังกล่าว ถือว่าเป็นความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากความไม่เข้าใจในหลักฐานที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ซึ่งความจริงแล้วเป็นเรื่องของปลายเหตุ หากศึกษาอย่างถี่ถ้วนแล้ว จะพบว่าสาเหตุหลักที่แท้จริงของความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างฝ่ายต่างๆ มีต้นเหตุที่สำคัญประการหนึ่งคือการให้ความสำคัญที่แตกต่างกันระหว่างอุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺกับอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺในเรื่องเกี่ยวกับหลักพื้นฐานแหล่งที่มาของหลักฐานหรือการอ้างอิง ซึ่งเป็นที่รู้จักในหมู่บรรดานักวิชาการว่า "**มันฮาจญ์อิสติดลาล**" หมายถึงแนวทางในการยกอ้างหลักฐาน[3] ทั้งนี้เนื่องจากว่าอุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺได้ให้ความสำคัญกับอัลกุรอานและสุนนะฮฺมาเป็นอันดับหนึ่งพร้อมกับความเข้าใจของอุละมาอฺในการอธิบายและทำความเข้าใจ (al-Suwaiy n, 2001 : 21) ในขณะที่อุละมาอฺอื่นๆ ได้ให้ความสำคัญกับเหตุผลหรือปัญญามาเป็นอันดับหนึ่งรองลงมาคืออัลกุรอานและสุนนะฮฺ กล่าวคือหากมีข้อขัดแย้งระหว่างตัวบทไม่ว่าจะเป็นอัลกุรอานหรือสุนนะฮฺกับปัญญาหรือเหตุผลที่มีอยู่จะต้องนำเอาปัญญาหรือเหตุผลมาก่อน

อย่างไรก็ตามในเรื่องการแบ่งประเภทของเตาฮีดนี้ แต่ละกลุ่มได้ใช้หลักฐานต่างๆ เพื่อยืนยันถึงความถูกต้องของกลุ่มตัวเอง โดยมีรายละเอียดดังนี้

---

[1] *ญะฮฺมิยะฮฺ คือกลุ่มหรือผู้ที่ใช้แนวทางของญะฮฺม อิบนุ ศอฟวานในการอธิบายหลักอะกีดะฮฺและเตาฮีด มีคุณลักษณะเด่นคือปฏิเสธพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺทั้งหมด ฯลฯ*

[2] *อัสสะกอฟ ได้เขียนหนังสือ(al-Tand d biman Addada al-Tawhid Ibt l Muhawalat al-Taslis Fi al-Tawh d Wal 'Ag dat al-Isl miyat) โดยคัดค้านและตอบโต้การแบ่งประเภทของเตาฮีดของอุละมาอฺสะลัฟ และถือว่าเป็นสิ่งที่อุตริขึ้นมาใหม่โดยอิบนูตัยมียะฮฺ ซึ่งไม่ปรากฏหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺและไม่เป็นที่รู้จักของบรรดาอุละมาอฺอิสลาม ในเรื่องนี้มีนักวิชาการชื่อดัง ศ.ดร.อับดุลรอซัก อัลอับบาด ได้เขียนหนังสือชี้แจงและตอบโต้คำครหาของอัสสะกอฟในหนังสือของท่านชื่อว่า al-Qaul al-Sad d Fi al-Rad Ala Man Ankara Taqs m al-Tauh d*

[3] *เกี่ยวกับเรื่องนี้มีวิทยานิพนธ์เล่มหนึ่งที่ศึกษาโดยตรงถึงจุดยืนของพวกมุตะกัลลิมีนในการยกอ้างหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ชื่อว่า Muaqif al-Mutakalimin Min Istidlal Bi Nusus al-Kitab wa al-Sunnat โดยสุไลมาน เบ็น ศอลิหฺ เบ็น อับดุลอาซิซ อัลคิสนฺ*

1. หลักฐานของกลุ่มอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺ

เป็นที่เข้าใจกันว่าอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺได้ให้ความสำคัญกับเหตุผลและปัญญาหรือการตะวีลเป็นหลักรองลงมาคืออัลกุรอานและสุนนะฮฺ ดังนั้น จึงมิใช่เรื่องแปลกสำหรับการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องเตาฮีดของอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอะฮฺลุลบิดอะฮฺที่จะไม่ค่อยปรากฏหลักฐานจากอัลกุรอานหรือสุนนะฮฺมากนัก ในทางกลับกันจะเห็นได้ว่าหลักฐานต่างๆที่นำมาเสนอนั้นก็ล้วนแต่วางอยู่บนพื้นฐานของปัญญาและเหตุผลเป็นหลักโดยมิได้ใช้อัลกุรอานและสุนนะฮฺมาเป็นทางนำหรือตรวจสอบแต่อย่างใด

อย่างไรก็ตามอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺได้พยายามใช้เหตุผลต่างๆ เพื่อนำเสนอถึงความถูกต้องในการแบ่งประเภทของเตาฮีดหรือปฏิเสธการแบ่งประเภทของเตาฮีด ซึ่งพอจะสรุปได้ดังนี้

1. การแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภท คือเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ และเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต เป็นเรื่องที่ไม่ปรากฏหลักฐานจากอัลกรุอานและสุนนะฮฺ

2. การแบ่งประเภทของเตาฮีดทั้งสามประเภทไม่เป็นที่รู้จักของเหล่าบรรดาอุละมาอฺในอดีต แต่เป็นสิ่งที่อุตริขึ้นมาโดย อิบนุ ตัยมิยะฮฺ ซึ่งเกิดขึ้นหลังศตวรรษที่ 8 แห่งปีฮิจเราะฮฺ

3. เตาฮีดศิฟาตคือเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ จึงไม่จำเป็นต้องมีเตาฮีดที่ชื่อว่าอุลูฮิยฺยะฮฺอีกแล้วทั้งนี้เนื่องจากว่าเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺนั้นอยู่ในความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺอยู่แล้ว

4. การแบ่งประเภทของเตาฮีดเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ทั้งนี้เนื่องจากว่าหากเราเชื่อมั่นและศรัทธาว่าอัลลอฮฺ ﷻ มีคุณลักษณะที่มากมายอาจจะทำให้พระเจ้าเพิ่มขึ้นเป็นอีกหลายองค์

อัลลาละกาอีย์[1] (al-Lalakā'iy, 1999 :1/240) ได้นำเสนอข้อความที่มีการอ้างถึงคำกล่าวของญะฮฺมเบ็น ศ๊อฟวาน ผู้นำกลุ่มญะฮฺมิยฺยะฮฺ ที่ได้กล่าวคำที่อันตรายอย่างมากว่า "หากฉันกล่าวว่า : แท้จริงสำหรับพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ นั้นมีพระนาม 99 พระนาม แน่นอนฉันจะต้องทำอิบาดะฮฺให้กับพระเจ้าถึง 99 องค์"

2. หลักฐานของอุละมาอฺอะฮฺลุลสุนนะฮฺ

อุละมาอฺอะฮฺลุลสุนนะฮฺได้ใช้หลักฐานจากอัลกุรอาน สุนนะฮฺ และความเข้าใจของอุละมาอฺ มาเป็นบรรทัดฐานสำคัญในการกำหนดหรือแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 2 หรือ 3 ประเภทโดยมีรายละเอียดดังนี้

---

[1] *ท่านคืออิบบาตุลลอฮฺ เบ็น อัลหะสัน เบ็น มันศูร อัฏเฏาะบะรีย์ อัรรอซีย์ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 418 (al-Zirikly,1992 : 8/71)*

2.1 หลักฐานจากอัลกุรอาน

อัลกุรอานคือแหล่งข้อมูลหรือแหล่งอ้างอิงอันดับแรกที่เกี่ยวกับเรื่องต่างๆของอิสลามไม่ว่าจะเป็นเรื่องอะกีดะฮฺ เตาฮีด ปรัชญา แนวความคิด กฎหมาย และอื่นๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวกับการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้คัมภีร์ของพระองค์มาเป็นบรรทัดฐานและเป็นแหล่งอ้างอิงอันดับแรก

อิบนุ อัลกอยยิม (Ibn al-Qaiyim) ได้กล่าวว่า "แท้จริงในอัลกุรอานทั้งหมดนั้นคือเตาฮีด" จากคำกล่าวของ อิบนุ อัลกอยยิม พอจะสรุปได้ว่า "อัลกุรอานทั้งหมดคือหลักฐานของการแบ่งประเภทของเตาฮีด เนื่องจากว่าท่านคือหนึ่งในบรรดาอุละมาอฺสะลัฟที่เห็นว่าเตาฮีดนั้นแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือเตาฮีดอัลมะอฺริฟะฮฺ วัลอิษบาต และเตาฮีด อัลมัฏลับ วัลกอศฎฺ (อ้างถึงใน al-Tamīmiy, 1999 : 39)

อย่างไรก็ตาม หากอ่านอัลกุรอานจะพบว่าในสูเราะฮฺ อัลฟาติหะฮฺ เพียงสูเราะฮฺเดียวก็บ่งบอกถึงเตาฮีดรุบูบิยยะฮฺ เตาฮีดอุลูฮิยยะฮฺ และเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต[1] ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า

﴿ ٱلۡحَمۡدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلۡعَٰلَمِينَ ﴾ (الفاتحة : 2)

ความว่า "*การสรรเสริญทั้งหลายนั้น เป็นสิทธิของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้อภิบาลแห่งสากลโลก*" *(อัลฟาติหะฮฺ : 2)*

﴿ ٱلرَّحۡمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ ﴾ (الفاتحة : 3)

ความว่า "*ผู้ทรงเมตตา กรุณาปราณีเสมอ*" *(อัลฟาติหะฮฺ : 3)*

﴿ إِيَّاكَ نَعۡبُدُ وَإِيَّاكَ نَسۡتَعِينُ ﴾ (الفاتحة : 5)

ความว่า "*เฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์เคารพอิบาดะฮฺ และเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่ข้าพระองค์ขอความช่วยเหลือ*" *(อัลฟาติหะฮฺ : 5)*

ซึ่งเนื้อหาทั้งหมดที่มีอยู่ในสูเราะฮฺดังกล่าวคือเนื้อหาของเตาฮีดทั้ง 3 ประเภทตามที่อุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺได้แบ่งไว้ เช่นเดียวกับในสูเราะฮฺอื่นๆ ที่มีอยู่ในอัลกุรอาน

ส่วนการได้มาซึ่งหลักฐานจากอัลกุรอานนั้น บางท่านอาจจะสงสัยและอาจไม่เข้าใจ เนื่องจากว่าไม่มีตัวบทที่ปรากฏและระบุอย่างชัดเจนและแจ่มแจ้งให้เห็นแม้แต่อายะฮฺเดียว ซึ่งความจริงแล้วการแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 2 หรือ 3 นั้นได้มาจากการอ่านและความเข้าใจของอุละมาอฺ โดยวิธีการที่เรียกว่า**"อัลอิสติกเราะอฺ"**หมายถึงการอ่านและการเข้าใจโดยผ่านกระบวนการสังเคราะห์จากเนื้อหาทั้งหมดที่มีอยู่ในอัลกุรอาน

---

[1] *จะมีการอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเตาฮีดทั้ง 3 ประเภทในหัวข้อประเภทของเตาฮีด*

อัชชันกีฏีย์[1] (al-Shangqītiy) กล่าวว่า :"แท้จริงการอิสติกเราะอฺจากอัลกุรอานคือหลักฐานสำคัญในการแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภท... " (อ้างถึงใน al-'Abbad, 1997 :13)

บะกัร อบูซัยดฺ[2] (Bakar Abu Zīd) กล่าวว่า "เตาฮีดทั้ง 3 ประเภทนี้ได้มาจากการอิสติกเราะอฺของอุละมาอฺสะลัฟดังที่ อิบนุ มันดะฮฺและอิบนุ ญะรีรฺ อัฏเฏาะบะรีย ได้ชี้ให้เห็นไว้ ซึ่งอิบนุ ตัยมิยะฮฺและอิบนุ กอยยิม ต่างก็ยอมรับในเรื่องดังกล่าว ก็เช่นเดียวกับอาจารย์ของฉัน ชัยคฺอัชชันกิฏีย์ มีความเห็นว่าการแบ่งประเภทของเตาฮีดตามที่ได้กล่าวมาได้มาจากการ อิสติกเราะอฺ ของอุละมาอฺจากหลักฐานอัลกุรอานและสุนนะฮฺ เช่นเดียวกับในวิชาภาษาอาหรับที่แบ่งคำออกเป็นคำนาม คำกิริยา และคำบุพบท ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการอิสติกเราะอฺ " (อ้างถึงใน al-'Abbād, 1997 : 13)

2.2 หลักฐานจากสุนนะฮฺ

บรรดาอุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺ[3] ต่างมีมติเป็นเอกฉันท์ว่าหะดีษคือแหล่งที่มาอันดับสองของบทบัญญัติอิสลามรองลงมาจากอัลกุรอานไม่ว่าหะดีษนั้นจะจัดอยู่ในระดับมุตะวาติรฺหรืออะห๊าด[4] ก็ตาม สามารถนำมาปฏิบัติและนำมาใช้เป็นหลักฐานอ้างอิงได้อย่างเต็มที่ไม่ว่าจะเกี่ยวกับอะกีดะฮฺ (หลักการเชื่อมั่น) เตาฮีด (หลักการให้ความเป็นเอกะต่ออัลลออฮฺ) หรือเรื่องอื่นๆ ซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอะฮฺลุลบิดอะฮฺที่ไม่ยอมรับหะดีษอะห๊าดในเรื่องที่เกี่ยวกับอะกีดะฮ เตาฮีด และอิบาดะฮฺ

หากเราได้ศึกษาและค้นคว้าในหะดีษของท่านนบีมูหัมมัด ﷺ เราจะพบว่ามีหะดีษมากมายที่กล่าวถึง เตาฮีด มีลักษณะคำพูด บทดุอา (วิงวอน) และบทซิกิร (การรำลึกถึงอัลลอฮฺ) อิบาดะฮฺ (การปฏิบัติทุกอย่างที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงโปรดปรานและทรงรัก) และอื่นๆ อีกมากมาย

อัตตุรกีย์[5](al-Turkiy,1993 : 21) กล่าวว่า "เราขอเป็นสักสีพยานว่า แท้จริงชีวิตของท่านนบี ﷺ คือเตาฮีดที่บริสุทธิ์เพื่อองค์อัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว การศรัทธาของท่านคือเตาฮีด การตั้งเจตนารมณ์

---

[1] *ท่านคือมุหัมมัดอามีน เบ็น มุหัมหมัด อัลมุคตาร เบ็น อับดุลกอดิรฺ อัชชันกีฏีย์ เกิดเมื่อ ส.ศ. 1325 เสียชีวิตเมื่อปี ส.ศ. 1393(al-Zirikly,1992 : 6/45)*

[2] *ท่านคือหนึ่งอุละมาอฺอาวุโส (ฮัยอะฮฺ กิบารฺ อัลอุละมาอ) ประเทศซาอุดีอาระเบีย*

[3] *อุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺ หมายถึงปราชญ์มุสลิมที่มีแนวทางที่สอดคล้องกับแนวทางของท่านนบีมุหัมมัด ﷺ และแนวทางของเศาะหาบะฮฺ رضي الله عنهم โดยอาศัยความเข้าใจของอุละมาอฺสะลัฟในการอธิบายหลักฐานอ้างอิงจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับอะกีดะอฺและเตาฮีด*

[4] *หะดีษมุตะวาติร หมายถึงหะดีษที่มาจากการรายงานของบุคคลเป็นจำนวนมากและรายงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นเรื่องอยากที่พวกเขาจะสมรู้ร่วมคิดกันโกหกกับหะดีษของท่านนบี ส่วนหะดีษอะห๊าด หมายถึงหะดีษที่ไม่ครบเงื่อนไขของหะดีษมุตะวาตีร(al-'Azamiy,1999 : 348- 350)*

[5] *ท่านคืออับดุลลอฮฺ เบ็น มุหเส็น อัตตุรกีย์ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเป็น "เลขาธิการองค์การ รอบิเฏาะฮฺ อัลอาลัม อัลอิสลามีย์" ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองญิดดะฮฺ ประเทศซาอุดีอาระเบีย*

ของท่านคือเตาฮีดอิบาดะฮฺของท่านคือเตาฮีด การงานของท่านคือเตาฮีด และมารยาทของท่านคือเตาฮีด" และท่านได้นำเสนอหะดีษมากมายที่เกี่ยวกับเตาฮีด เช่นเดียวกันหากเราย้อนกลับไปดูงานเขียนของอุละมาอฺในอดีตที่นำหะดีษต่างๆ มารวบรวมเป็นตำรา อาทิ อิหม่ามอัลบุคอรีย์ในหนังสือเศาะหีหฺของท่าน และบรรดาอุละมาอฺหะดีษอื่นอีกหลายท่านที่ได้บันทึกหะดีษที่เกี่ยวกับเตาฮีดไว้ในตำราและมีการตั้งชื่อบทในตำราด้วยว่า *กิตาบอัตเตาฮีด* บางท่านได้รวบรวมหะดีษที่เกี่ยวกับคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ ไว้ในตำราเล่มเดียวกันอาทิ อิหม่ามอัลบัยฺหะกีย์ในหนังสือ *อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต* และอิหม่ามอิบนุคุซัยมะฮ์ในหนังสือ *กิตาบอัตเตาฮีด* เป็นต้น เพียงแค่นี้ก็เพียงพอแล้วที่จะกล่าวว่ามีหะดีษมากมายที่กล่าวถึงเตาฮีด เพื่อเป็นตัวอย่าง จึงขอนำเสนอหะดีษบทหนึ่งที่บันทึกโดยอิหม่ามอัลบุคอรีย์จาก อิบนุ อับบาส ﷺ เล่าว่าท่านนบี ﷺ ได้ขอดุอาในช่วงเวลากลางคืนว่า:

((قال اللهم لك الحمد أنت نور السموات والأرض ولك الحمد أنت قيوم السموات والأرض ولك الحمد أنت رب السموات والأرض ومن فيهن... اللهم لك أسلمت وبك آمنت وعليك توكلت... أنت إلهي لا إله إلا أنت...)) (رواه البخاري، رقم الحديث : 6945)

ความว่า *"โอ้ อัลลอฮฺ สำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือ (ผู้ประทาน) แสงสว่างแก่ฟากฟ้า พื้นแผ่นดิน และสำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือผู้พิทักษ์และปกป้องฟากฟ้า แผ่นดิน และสำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือผู้อภิบาลฟากฟ้าและแผ่นดินและผู้ที่อาศัยอยู่กับมัน โอ้ อัลลอฮฺ สำหรับพระองค์เท่านั้นฉันยอมจำนน (ชีวิตของฉัน) ด้วยกับพระองค์เท่านั้นที่ฉันศรัทธา และสำหรับพระองค์เท่านั้นฉันขอมอบหมาย (การงานทุกอย่าง) ของฉัน ...พระองค์คือพระผู้เป็นเจ้าที่เที่ยงแท้ของฉัน ไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่เที่ยงแท้นอกจากพระองค์... "(บันทึกโดย al-Bukhāriy หมายเลขหะดีษ 6945)*

จากหะดีษข้างต้น จะเห็นได้ว่ามีความหมายที่บ่งบอกถึงประเภทของเตาฮีดทั้ง 3 ประเภท ดังนี้

1. เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ สังเกตได้จากความหมายที่ว่า "โอ้ อัลลอฮฺ พระองค์คือแสงสว่าง..." ซึ่งบ่งบอกถึงความเป็นพระเจ้าผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงอภิบาล ซึ่งหมายถึงความเป็นรุบูบิยฺยะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ

2. เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ สังเกตได้จากความหมายที่ว่า "สำหรับพระองค์เท่านั้นฉันยอมจำนน (ชีวิตของฉัน) ด้วยกับพระองค์เท่านั้นที่ฉันศรัทธา และสำหรับพระองค์เท่านั้นฉันขอมอบหมาย (การงานทุกอย่าง) ของฉัน" นี่คือสิ่งที่บ่งบอกถึงความเป็นพระเจ้าที่เที่ยงแท้ที่ควรแก่การสักการะและเคารพภักดี ซึ่งหมายถึงความเป็นอุลูฮิยฺยะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว

3. เตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต สังเกตได้จากคำขอดุอาของท่านนบีﷺ ที่ว่า "โอ้ อัลลอฮฺ" ซึ่งคำว่าอัลลอฮฺ เป็นหนึ่งในพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ เช่นเดียวกับคำว่า อัลกอยยูม เป็นอีกหนึ่งในบรรดาพระนามของอัลลอฮฺ ﷻ ซึ่งพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ นี้เองเป็นที่มาของเตาฮีดอัส-มาอฺ วัศศิฟาต

2.3.1 ประเภทของเตาฮีด

หลังจากที่ได้นำเสนอที่มาและที่ไปของการแบ่งประเภทของเตาฮีด และทัศนะต่างๆของอุละมาอเกี่ยวกับการแบ่งประเภทของเตาฮีดพร้อมกับหลักฐานของทุกฝ่ายแล้ว ต่อไปนี้คือเนื้อหาและรายละเอียดต่างๆ ที่เกี่ยวกับประเภทของเตาฮีดทั้ง 3 คือ เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ และเตาฮีดอัสมาอฺวัศศิฟาต ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1.1 เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ

เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺคือหนึ่งในสามประเภทของเตาฮีดที่มีความสำคัญ จะเห็นได้ว่าเตาฮีดประเภทนี้อุละมาอฺทุกกลุ่มให้ความสำคัญโดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มที่สองและสาม(อุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺ)เพราะเชื่อว่าเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ คือแก่นแท้ของบรรดาเตาฮีด (Ibn Abi 'Aiz, 1988 : 79) มีรายงานจากอุละมาอฺอะชาอิเราะฮฺเล่าจากอบูหะสัน อัลอัชอะรีย์ ว่า ท่านอบูหะสัน กล่าวว่า "สิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับมุกัลลัฟ (ผู้บรรลุศาสนภาวะ) คืออัลมะอฺริฟะฮฺ[1]" (Khālid Muhammad Nur, 1995 : 314)

อัลบากิลลานีย์[2] (al-Baqillāniy,1986 : 33) กล่าวว่า "สิ่งแรกที่เป็นฟัรฎู (วาญิบ) สำหรับปวงบ่าวของพระองค์คือพิจารณาหรือการรู้จักหลักฐานต่างๆ ที่บ่งบอกถึงความเป็นพระเจ้าของอัลลอฮฺ ﷻ ส่วนฟัรฎู (วาญิบ) ที่รองลงมาคือการศรัทธาและยอมรับต่อคัมภีร์ต่างๆ ของพระองค์และศาสนทูตของพระองค์"

อย่างไรก็ตามหากจะเทียบเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺของอุละมาอฺสะลัฟจะเท่ากับเตาฮีด อัลอัฟอาลของอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามเพราะไปในทิศทางเดียวกัน ถึงแม้จะมีข้อแตกต่างกันในรายละเอียดบางเรื่อง อาทิ ความหมายของคำว่า อัรรอบหรืออิลาฮฺ เป็นต้น

ก. ความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ

บรรดาอุละมาอฺสะลัฟได้ให้ความหมายหรือคำนิยามของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺไว้มากพอสมควร แตกต่างกันไปตามสำนวนของแต่ละท่าน แต่ถึงอย่างไรก็ตามทั้งหมดก็วางอยู่บนพื้นฐานอันเดียวกัน

---

[1] *อัลมะริฟะฮฺ ในความหมายของอะชาอิเราะฮ์คือการรู้ว่าอัลลอฮฺ ﷻ มีจริงและพระองค์เท่านั้นคือพระเจ้าผู้ทรงสร้าง ซึ่งตรงกับเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺของสะลัฟ ถึงแม้จะแตกต่างในเรื่องปลีกย่อยบางอย่างก็ตาม*

[2] *ท่านคืออบูบักรฺ มุหัมมัด เบ็น ฏอยิบ เบ็น มุหัมมัด อัลบากิลลานีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.338 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 403 เป็นอุละมาอฺในสังกัดอัชชาอิเราะฮฺ (al-Zirikly,1992 : 6/176)*

ความหมายและเป้าหมายเดียวกันคือการให้ความเป็นเอกะของอัลลอฮฺ ﷻ ในด้านที่เกี่ยวกับความเป็นพระเจ้าผู้ทรงสร้าง ผู้ทรงกำหนดและผู้ทรงบริหารทุกกิจการ

1) ความหมายของคำว่า رَبٌّ (รอบบุ)

อัลอัศบะฮานียฺ[1] (al-Asbahāniy, 1992 : 199) กล่าวว่า : " คำว่า : رَبٌّ (รอบบุ) เป็นอาการนามที่มีความหมายเท่ากับอิสมุลฟาอิล (เป็นประธาน) ซึ่งหมายถึงพระผู้อภิบาลนั้นเอง"

อัลอันบารียฺ[2] (al-Anbāriy) กล่าวว่า " คำว่า : رَبٌّ (รอบบุน) สามารถแบ่งความหมายออกเป็น 3 ประการคือ

(1) المالك (อัลมาลิก) หมายถึงผู้ครอบครองหรือเจ้าของ

(2) السيد المطاع (อัสสัยอิด อัลมุฏออฺ) หมายถึงเจ้านายที่ได้รับการเชื่อฟัง

(3) المصلح (อัลมุศลิหฺ) หมายถึงผู้ที่ทำการเปลี่ยนแปลงสู่สิ่งที่ดี(อ้างถึงใน Khālid Muhammad Nur, 1995 : 215)

อัลมุกริซียฺ[3] (al-Mukriziy, 2002 : 31) ได้นิยามความหมายของคำว่า รอบบุ ว่า "คือผู้ทรงสร้างบ่าวของพระองค์ ผู้ทรงให้การเลี้ยงดูอบรมและประทานสิ่งดีๆต่างๆ ไม่ว่าการสร้างหรือการประทานสิ่งยังชีพ หรือการให้ความปลอดภัยและรอดพ้นจากภัยต่างๆ และการประทานสิ่งดีๆ ทั้งโลกนี้และโลกหน้า"

2) ความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ

อิบนุ อบีอิซฺ[4] (Ibn Abi 'Aiz,1988 : 79)ได้นิยามความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺว่า "คือการยอมรับว่าอัลลอฮฺ ﷻ คือผู้ทรงอภิบาลทุกสรรพสิ่งและพระองค์คือผู้ทรงสร้างเพียงองค์เดียวไม่มีสองที่เสมือนหรือมีความสามารถเหมือนพระองค์ไม่ว่าจะเป็นคุณลักษณะและพระนามของพระองค์"

อัลหะกะมียฺ[5] (al-Hakamiy, 1999 : 1/55)ได้นิยามความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺว่าหมายถึง "การยอมรับอย่างแน่วแน่ว่าพระองค์คือพระผู้เป็นเจ้าผู้ทรงอภิบาลทุกสิ่งทุกอย่าง พระองค์คือผู้ทรงสร้าง พระองค์คือผู้ให้กำเนิดชีวิตและผู้ให้ความตาย พระองค์คือผู้ประทานสิ่งยังชีพ โดยไม่มีภาคีใดๆ ร่วมกับ

---

[1] *ท่านคืออัลหุเซ็น เบ็น มุหัมมัด เบ็น อัลมุฟัฎฎอล อัลอัศบาฮานียฺ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 425 (al-Zirikly,1992 : 2/255)*

[2] *ท่านคือมุหัมมัด เบ็น อัลกอเซ็ม เบ็น มุหัมมัด เบ็น บัชชารฺ เบ็น อัลอันบารียฺ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 271 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 328 (al-Zirikly,1992 : 6/334)*

[3] *ท่านคืออะหฺมัด เบ็น อาลี เบ็น อับดุลกอเดร์ อบูอับบาส อัลหุสัยนียฺ อัลอุบัยดียฺ อัลมุกริซียฺ เกิดเมื่อ ฮ.ศ. 766 เสียชีวิต ฮ.ศ.845 (al-Zirikly,1992 : 1/ 117)*

[4] *ท่านคืออาลี เบ็น อาลี เบ็น มุหัมมัด เบ็น อบียุอัลอิซฺ อัดดิมัชกีย์ เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 792 (al-Zirikly,1992 : 4/313)*

[5] *ท่านคือฆอฟิรฺ เบ็น อะหฺหมัด เบ็น อาลี อัลหะกะมีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ. 1342 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1377*

ในการเป็นพระเจ้าของพระองค์ ไม่มีสิ่งที่พึ่งใดๆนอกจากพระองค์ ไม่มีใครสามารถขัดความประสงค์ของพระองค์ ไม่มีใครสามารถติเตียนการบัญชาการของพระองค์ ไม่มีใครสามารถเปรียบเทียบหรือเทียบเท่ากับพระองค์ และจะไม่มีใครที่ขัดแย้งกับความเป็นพระเจ้าของพระองค์"

อัลอุษัยมีน (al-'Usaimīn, 1993 : 1/ 9-10) ได้นิยามความหมายของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺว่า "คือการให้ความเป็นเอกะต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ด้วยกับการเป็นผู้ทรงสร้าง เป็นผู้ทรงครอบครองและเป็นผู้ทรงบริหาร"

จากการนิยามความหมายเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺของอุละมาอฺสะลัฟข้างต้น พอจะสรุปความหมายของเตาฮีด รุบูบิยฺยะฮฺได้ว่า หมายถึงการให้ความเป็นเอกะต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ในด้านที่เกี่ยวกับการปกครอง การบริหารงานและการอภิบาลของอัลลอฮฺ ﷻ ในฐานะพระเจ้าผู้ทรงสร้าง โดยไม่มีผู้ใดสามารถจะเทียบเท่ากับพระองค์หรือร่วมภาคีกับพระองค์

ข. ชื่อของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ

เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺมีชื่อหลายชื่อ (al-Hamad, 1997 : 91) แต่ชื่อทั้งหมดก็อยู่ในความหมายเดียวกัน (al-Tamīmiy, 1999 : 38-39) ดังนี้

1) เตาฮีด อัรรุบูบิยฺยะฮฺ (توحيد الربوبية)

2) เตาฮีด อัลอิลมีย์ (توحيد العلمي)

3) เตาฮีด อัลเคาะบะรีย์ (توحيد الخبري)

4) เตาฮีด อัลมะอฺริฟะฮฺ วัลอิษบาต (توحيد المعرفة والإثبات)

5) เตาฮีด อัลอิอฺติกอดีย์ (توحيد الاعتقادي)

ค. หลักฐานของเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ

มีตัวบทมากมายจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺที่กล่าวถึงเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ บางตัวบทเป็นมันตูก (ในตัวบท) และบางตัวบทเป็นมัฟฮูม (ความเป็นนัย) โดยผ่านกระบวนการและวิธีการที่เรียกว่า *อิสติกเราะอฺ* หรือที่เรียกว่า สังเคราะห์

1) หลักฐานจากอัลกุรอาน

หากเราได้ศึกษาอัลกุรอานจะพบว่ามีอายะฮฺอัลกุรอานที่มีความหมายบ่งบอกถึงเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺมากมาย พอจะยกตัวอย่างได้ดังต่อไปนี้

(1) สูเราะฮฺอัลฟาติหะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า:

﴿ ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴾ (الفاتحة : 2)

ความว่า *"การสรรเสริญทั้งหลายนั้น เป็นสิทธิของอัลลอฮฺ ﷻ ผู้อภิบาลแห่งสากลโลก"* (อัลฟาติหะฮฺ : 2)

อัสสะอฺดียฺ[1] (al-Sa'diy, 2002 : 39-40) กล่าวว่า : สูเราะฮฺ อัลฟาติหะฮฺ แม้จะเป็นสูเราะฮฺสั้นๆแต่ก็ครอบคลุมเตาฮีดทั้ง 3 ประเภทคือเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺ จากอัลกรุอานที่ว่า ((رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ)) ความว่า : ผู้อภิบาลแห่งสากลโลก และเตาฮีดอัลอุลูฮิยฺยะฮฺคือการศรัทธามั่นในความเป็นเอกะต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการทำอิบาดะฮฺจากคำที่ว่า ((وَإِيَّاكَ نَعْبُدُ)) ความว่า: เฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์เคารพอิบาดะฮฺ และเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาตคือการยืนยัน (อิษบาต) คุณลักษณะและพระนามที่สมบูรณ์สำหรับอัลลอฮฺ ﷻ ที่พระองค์ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานและสิ่งที่ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ในหะดีษของท่านโดยไม่เปลี่ยนแปลงหรือเปรียบเทียบหรือเสมือนกับสิ่งใดๆ ซึ่งคำว่า ((ٱلْحَمْدُ لِلَّهِ)) เป็นหลักฐานที่บ่งบอกถึงเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต ดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น

(2) สูเราะฮฺอัลบะเกาะเราะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱعْبُدُوا۟ رَبَّكُمُ ٱلَّذِى خَلَقَكُمْ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿٢١﴾
ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ فِرَٰشًا وَٱلسَّمَآءَ بِنَآءً وَأَنزَلَ مِنَ ٱلسَّمَآءِ مَآءً فَأَخْرَجَ بِهِۦ
مِنَ ٱلثَّمَرَٰتِ رِزْقًا لَّكُمْ ۖ فَلَا تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ أَندَادًا وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴾ (سورة البقرة : 21-22)

ความว่า *"มนุษย์เอ๋ย จงเคารพอิบาดะฮฺ พระผู้อภิบาลพวกเจ้าที่ทรงบังเกิดพวกเจ้า และบรรดาผู้ที่มาก่อนเจ้าเถิด เพื่อว่าพวกเจ้าจะยำเกรง คือผู้ทรงให้แผ่นดินเป็นที่นอน และฟ้าเป็นอาคารแก่พวกเจ้า และทรงให้น้ำหลั่งลงมาจากฟากฟ้า แล้วได้ทรงบรรดาลให้ผลไม้ออกมา เนื่องด้วยน้ำนั้น ทั้งนี้เพื่อเป็นปัจจัยยังชีพแก่พวกเจ้า ดังนั้นพวกเจ้าจงอย่าให้มีผู้เท่าเทียมใดๆขึ้น สำหรับอัลลอฮฺ โดยที่พวกเจ้าก็รู้กันอยู่"* (อัลบะเกาะเราะฮฺ : 21-22)

นอกจากสูเราะฮฺทั้งสองนี้แล้วยังมีสูเราะฮฺอื่นๆ อีกมากมายที่กล่าวถึงเตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺแต่ไม่ได้นำเสนอ ณ ที่นี้

---

[1] *ท่านคืออับดุรรอหฺมาน เบ็น นาเซร์ เบ็น อับดุลลอฮฺ อัลสะอฺดียฺ อัตตะมีมีย์ เกิดเมื่อปี ฮ.ศ.1307 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ.1376 (al-Zirikly,1992 : 3/240)*

2) หลักฐานจากสุนนะฮฺ

จากอิบนุ อับบาส [1] ﷺ เล่าว่า : ท่านนบี ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า :

((قال اللهم لك الحمد أنت نور السموات والأرض ولك الحمد أنت قيوم السموات والأرض ولك الحمد أنت رب السموات والأرض ومن فيهن... اللهم لك أسلمت وبك آمنت وعليك توكلت... أنت إلهي لا إله إلا أنت...)) (رواه البخاري، رقم الحديث : 6945)

ความว่า *"โอ้ อัลลอฮฺ สำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือแสงสว่างแห่งฟากฟ้าพื้นแผ่นดิน และสำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือผู้พิทักษ์และปกป้องฟากฟ้า แผ่นดิน และสำหรับพระองค์เท่านั้นที่ควรแก่การสรรเสริญ พระองค์คือผู้อภิบาลฟากฟ้าและแผ่นดินและผู้ที่อาศัยอยู่กับมัน โอ้ อัลลอฮฺ สำหรับพระองค์เท่านั้นฉันยอมจำนน (ชีวิตของฉัน) ด้วยกับพระองค์เท่านั้นที่ฉันศรัทธา และสำหรับพระองค์เท่านั้นฉันขอมอบหมาย (การงานทุกอย่าง) ของฉัน ...พระองค์คือพระผู้เป็นเจ้าที่เที่ยงแท้ของฉัน ไม่มีพระเจ้าอื่นใดที่เที่ยงแท้นอกจากพระองค์... "(บันทึกโดย al-Bukhāriy, หมายเลขหะดีษ 6945)*

2.3.1.2 เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ

เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺคือเตาฮีดประเภทที่สองจากเตาฮีดทั้งสามประเภท เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺมีความสำคัญอย่างมากหากจะเปรียบเทียบกับเตาฮีดทั้งสามประเภท ด้วยเหตุนี้เองบรรดารอซูลต่างถูกส่งมายังโลกนี้เพื่อเชิญชวนมวลมนุษย์ทำการเคารพภักดีต่ออัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว ซึ่งหมายถึงอุลูฮิยฺยะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ เพียงองค์เดียว นอกจากนี้แล้วเตาฮีดประเภทนี้ยังเป็นเตาฮีดเดียวที่เป็นข้อแตกต่างระหว่างมุอมินกับมุชริกีน (al-Hamad, 1997 : 2) ทั้งนี้เนื่องจากว่าบรรดามุชริกีนในสมัยของท่านนบี ﷺ นั้นต่างก็ยอมรับในความเป็นรุบูบิยฺยะฮฺของอัลลอฮฺ ﷻ แต่พวกเขากลับไม่เคารพภักดีต่ออัลลอฮฺด้วยความบริสุทธิ์ใจ พวกเขาตั้งภาคีกับพระองค์ด้วยการบูชาสิ่งอื่นๆ พร้อมกับพระองค์

อิบนุ ตัยมิยฺยะฮฺ (Ibn Taimiyaṭ, 1995 : 39-40) ได้กล่าวถึงความสำคัญของเตาฮีดประเภทนี้ว่าทั้งนี้เนื่องจากว่าการทำอิบาดะฮฺต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ คือเป้าหมายอันสูงสุด ซึ่งเป็นสิ่งที่รักโปรดปรานสำหรับพระองค์ และเป็นที่ยอมรับจากพระองค์ อันเป็นเป้าหมายและความประสงค์ของพระองค์ที่ทรงสร้างสรรพสิ่งทั้งหลายบนโลกนี้ ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า:

---

[1] *ท่านคืออับดุลลอฮฺ เบ็น อับบาส เบ็น อับดุลมุฏอเล็บ อัลกุรอชียฺ อัลฮาชิมียฺ เป็นหนึ่งในอุละมาอฺเศาะหาบะฮฺ เกิดก่อนฮิจเราะฮฺปีที่ 3 เสียชีวิตเมื่อปี ฮ.ศ. 68 (al-Zirikly,1992 : 5/55)*

﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (الذاريات : 56)

ความว่า *"และข้ามิได้สร้างญินและมนุษย์เพื่ออื่นใด เว้นแต่เพื่อเคารพภักดีต่อข้า" (อัซซาริยาต : 56)*

ส่วนอุละมาอฺอะฮฺลุลกะลามและอุละมาอฺอะฮฺลุลบิดอะฮฺมิได้ให้ความสำคัญกับเตาฮีดประเภทนี้มากนัก หากแต่พวกเขาถือว่าเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺของสะลัฟคือเตาฮีดอัลอัฟอาลนั้นเอง(al-Sulamiy, 2001 : 123)

ก. ความหมายของเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ

บรรดาอุละมาอฺสะลัฟได้นิยามหรือให้ความหมายของเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ ดังนี้

อัสสะอฺดียฺ (al-Sa'diy 2002, : 40) ได้นิยามเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺว่า "คือการให้เอกภาพต่ออัลลอฮฺด้วยการทำอิบาดะฮฺ" เช่นเดียวกับ al-'Usaimin ที่ได้นิยามเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺเหมือนกับ al-Sa'diy

อัลหะกะมียฺ (al-Hakamiy,1999 : 51) ได้นิยามเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺว่า "คือการให้เอกภาพต่ออัลลอฮฺด้วยการทำอิบาดะฮฺและด้วยเหตุนี้เองจึงเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าเตาฮีดอิบาดะฮฺ

ข. ชื่อของเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ

เตาฮีดอัลอุลูฮิยฺยะฮฺมีชื่อหลายชื่อ (al-Hamad, 1997 : 111) ได้แก่

1) เตาฮีด อัลอุลูฮิยฺยะฮฺ (توحيد الألوهية)
2) เตาฮีด อัลอิบาดะฮฺ (توحيد العبادة)
3) เตาฮีด อัลอิรอดะฮฺ (توحيد الإرادة)
4) เตาฮีด อัลกอศดฺ (توحيد القصد)
5) เตาฮีด อัฏเฏาะลับ (توحيد الطلب)
6) เตาฮีด อัลฟิอฺล (توحيد الفعل)
7) เตาฮีด อัลอะมัล (توحيد العمل)

ค. หลักฐานของเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ

1) หลักฐานจากอัลกุรอาน

ในสูเราะฮฺอัลฟาติหะฮฺ อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสว่า :

﴿ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَإِيَّاكَ نَسْتَعِينُ ﴾ (الفاتحة : 5)

ความว่า *"เฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์เคารพอิบาดะฮฺ และเฉพาะพระองค์เท่านั้นที่ข้าพระองค์ขอความช่วยเหลือ" (อัลฟาติหะฮฺ : 5)*

อัสสะอฺดียฺ (al-Sa'diy, 2002 : 40) ได้กล่าวว่า : "เตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺคือการศรัทธามั่นถึงความเป็นเอกะและความเป็นเจ้าของอัลลอฮฺ ﷻ ด้วยการทำอิบาดะฮฺ จากคำที่ว่า (الله) และอัลกุรอานที่ว่า ﴿نَعْبُدُ إِيَّاكَ﴾ ความว่า : เฉพาะพระองค์เท่านั้นที่พวกข้าพระองค์เคารพอิบาดะฮฺ" และมีอายะฮฺอัลกุรอานอีกมากมายที่ยังไม่ได้นำเสนอ ในงานวิจัยครั้งนี้

2) หลักฐานจากสุนนะฮฺ

จากอิบนุ มัสอูด ﷺ เล่าว่า : ท่านเราะสูลลุลลอฮฺ ﷺ กล่าวว่า :

((من مات وهو يدعو من دون الله ندّا دخل النار)) (رواه البخاري ، رقم الحديث : 4137)

ความว่า *"ผู้ใดที่เสียชีวิตในขณะที่เขาขอวิงวอนต่อสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากอัลลอฮฺ โดยเท่าเทียม เขาจะต้องตกนรก" (บันทึกโดย al-Bukhāriy หมายเลขหะดีษ 4137)*

จากหะดีษข้างต้น อับดุลเราะหฺมาน เบ็น หะสัน อาลิชัยคฺ ได้อธิบายเพิ่มเติมว่า "ผู้ที่ตั้งภาคีกับอัลลอฮฺในเรื่องของอิบาดะฮฺเขาจะเข้านรก" (al-Sheikh, n.d : 103-104) และหะดีษดังกล่าวยังเป็นหลักฐานสำคัญอีกเช่นเดียวกันที่บ่งบอกถึงเตาฮีดอัลอุลูฮิยฺยะฮฺ ซึ่งเป็นที่รู้กันว่าอิบาดะฮฺคือหนึ่งในความหมายของเตาฮีดอัลอุลูฮิยฺยะฮฺหรือหนึ่งในชื่อของเตาอีดอัลอุลูฮิยฺยะฮฺ

ง. ความหมายของอิบาดะฮฺ

สิ่งสำคัญอีกประการหนึ่งที่เกี่ยวกับเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺคือความหมายของอิบาดะฮฺ ทั้งนี้เนื่องจากว่าเตาฮีดประเภทนี้มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับอิบาดะฮฺ จะเห็นได้จากหนึ่งในชื่อของเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺคือเตาฮีดอัลอิบาดะฮฺ

อิบาดะฮฺ ในทางภาษาหมายถึง การนอบน้อมถ่อมตนหรือการฎออัต(al-Raziy, 1989 : 359) ส่วนในทางวิชาการอุละมาอฺได้ให้ความหมายดังนี้

อิบนุ ตัยมิยฺยะฮฺ (Ibn Taimiyat, 1995 : 38) ได้ให้ความหมายของอิบาดะฮฺว่า "คือคำนามที่รวบรวมทุกสิ่งทุกอย่างที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงรักและทรงโปรดปรานและยอมรับจากคำพูดและการกระทำทั้งภายในและภายนอก"

อิบนุ อัลกอยฺยิม (Ibn al-Qaiyim, 1990 : 32) ได้อธิบายความหมายของอิบาดะฮฺเพิ่มเติมว่า "คือความสมบูรณ์ของความรักที่มีต่ออัลลอฮฺ ﷻ พร้อมกับความสมบูรณ์ในการนอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ"

จากความหมายข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า อิบาดะฮฺหมายถึงการงานทุกอย่างที่อัลลอฮฺ ﷻ ทรงยอมรับไม่ว่าจะเป็นทั้งภายในหรือภายนอก ซึ่งจะไม่ถือว่าเป็นอิบาดะฮฺที่แท้จริงหากปราศจากความรักและนอบน้อมถ่อมตนต่ออัลลอฮฺ ﷻ

2.3.1.3 เตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต

เตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาตเป็นเตาฮีดที่สำคัญอีกประเภทหนึ่ง เนื่องจากว่ากลุ่มต่างๆที่หลงผิดก็มีสาเหตุประการหนึ่งมาจากความไม่เข้าใจในเรื่องของเตาอีดอัสมาอ วัศศิฟาต จะเห็นได้จากอะชาอิเราะห์ที่ยืนยันศิฟาต(คุณลักษณะ) ของอัลลอฮฺ ﷻ เพียงไม่กี่ศิฟาต ทั้งๆที่ศิฟาตของอัลลฮฮฺ ﷻ นั้นมีมากมาย เช่นเดียวกับกลุ่มมุอฺตะซิละฮฺที่ปฏิเสธคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻอย่างสิ้นเชิงเช่นเดียวกับกลุ่มญะฮฺมิยะฮฺที่ปฏิเสธพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ โดยอ้างว่าหากอิษบาต (ยืนยัน) ในบรรดาพระนามของอัลลอฮฺจะกลายเป็นว่าอัลลอฮฺ ﷻ นั้นมีหลายองค์[1]

ก. ความหมายของเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต

เตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต หมายถึงการศรัทธาต่อเอกองค์อัลลอฮฺ ﷻ ด้วยกับศิฟาต(คุณลักษณะ) ที่พระองค์ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานและที่ท่านบี ﷺได้กล่าวไว้ในหะดีษ โดยการเชื่อและศรัทธาตามแนวทางที่พระองค์ได้ตรัสไว้ (al-Hakamiy, 1999 : 56)

อัตตะมีมิยฺ[2] (al-Tamimiy, 1999 : 29) ได้นิยามเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาตว่า "คือการศรทัธามั่นต่ออัลลอฮฺ ﷻ ด้วยพระนามที่ดีเลิศและคุณลักษณะที่สูงส่งของพระองค์ตามที่ปรากฏในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ศรัทธาในความหมายและเนื้อหาของทั้งสอง ตลอดจนหุกุม(บทบัญญัติ)ต่างๆ ของทั้งสอง"

จากความหมายที่ได้นำเสนอข้างต้นพอจะสรุปได้ว่า เตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต หมายถึงการให้ศรัทธามั่นต่ออัลลอฮฺ ﷻ ในเรื่องที่เกี่ยวกับพระนามและคุณลักษณะของพระองค์ดังที่พระองค์ได้กล่าวไว้ในอัลกุรอานและท่านเราะสูลได้ระบุไว้ในสุนนะฮฺ ซึ่งเข้าใจง่าย ไม่สลับซับซ้อน ไม่มีข้อสงสัยแคลงใจแต่อย่างใด เชื่อและศรัทธาตามที่อัลกุรอานและสุนนะฮฺได้กำหนดไว้ทุกประการพร้อมปฏิเสธพระนามหรือคุณลักษณะต่างๆที่ไม่ปรากฏในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ

ข. ชื่อของเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต

เตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาตมีชื่อหลายชื่อเช่นเดียวกัน (al-Tamimiy, 1999 : 38-40) ดังนี้

1) เตาฮีด อัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต (توحيد الأسماء والصفات)

---

[1] *หากต้องการศึกษารายละเอียดเพิ่มเติมในเรื่องดังกล่าว สามารถอ่านหนังสือที่เขียนโดย ศ.ดร.มุหัมมัด เคาะลีฟะฮฺ อัตตะมีมิยฺ์ ชื่อว่า Maqalah al-Ta'til Wa al-Ja'd Ibn Dirham ซึ่งท่านได้อธิบายถึงรายละเอียดต่างๆไว้อย่างชัดเจน*

[2] *ผู้หนึ่งที่มีความเชียวชาญทางด้านเตาหีดประเภทนี้โดยเฉพาะ ผลงานที่โดดเด่นของท่านในเรื่องนี้คือ Mu'tagad Ah al-Sunnaฺ Wal al-Jama'aฺ Fi Tawhid al-Asmaa' Wa al-Sifat*

2) เตาฮีด อัลอิลมีย์อัลเคาะบะรียฺ (توحيد العلمي الخبري)

3) เตาฮีด อัลมะอฺริฟะฮฺวัลอิสบาต (توحيد المعرفة والإثبات)

4) เตาฮีด อัสสิยาดะฮฺ (توحيد السيادة)

ค. หลักฐานของเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต[1]

1) หลักฐานจากอัลกุรอาน

ดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าในสูเราะฮฺอัลฟาติหะฮ์เพียงสูเราะฮฺเดียวก็รวบรวมเตาฮีดทั้ง 3 ประเภท ส่วนอายะฮฺที่เกี่ยวกับเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต คือ ((اَلرَّحۡمَٰنِ اَلرَّحِيمِ)) ผู้ทรงกรุณาปรานี ผู้ทรงเมตตา เสมออัสสะอดียฺ (al-Sa'diy, 2002 : 39) กล่าวว่า : "จงทราบเถิดว่า แท้จริงหนึ่งในกฎเกณฑ์ที่เป็นมติเห็นพ้องต้องกันระหว่างอุละมาอฺสะลัฟทั้งหลายคือการศรัทธาต่อพระนามและคุณลักษณะของอัลลอฮฺ ﷻ หุกุม (บทบัญญัติ) ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะของพระองค์ อาทิ การศรัทธาต่อพระองค์ผู้ทรงมีพระนามว่า อัรเราะหฺมาน และอัรเราะหฺอีม ...เช่นเดียวกันกับพระนามอื่นๆ ของพระองค์"

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า :

﴿ وَلِلَّهِ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ فَٱدۡعُوهُ بِهَا ﴾ (الأعراف : جزء من آية 180)

ความว่า *"และอัลลอฮฺนั้นมีบรรดาพระนามอันสวยงามดังนั้นพวกเจ้าจงเรียกหาวิงวอนขอพระองค์ด้วยพระนามเหล่านั้นเถิด" (อัลอะอฺรอฟ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺ 180)*

อัลลอฮฺ ﷻ ได้ตรัสอีกว่า:

﴿ قُلِ ٱدۡعُواْ ٱللَّهَ أَوِ ٱدۡعُواْ ٱلرَّحۡمَٰنَۖ أَيّٗا مَّا تَدۡعُواْ فَلَهُ ٱلۡأَسۡمَآءُ ٱلۡحُسۡنَىٰ ﴾

(الإسراء : 110)

ความว่า *"จงกล่าวเถิด (มุหัมมัด) พวกท่านจงเรียกอัลลอฮฺหรือจงเรียกอัรเราะหฺหมานเถิด อันใดก็ตามที่เจ้าเรียกสำหรับพระองค์นั้นมีพระนามที่สวยงามยิ่ง" (อัลอิสรออ : 110)*

2) หลักฐานจากสุนนะฮฺ

อิหม่ามอัลบุคอรียฺได้บันทึกหะดีษที่รายงานโดยญุบัรริ อิบนุ อับดุลลอฮฺ เล่าว่า :

---

[1] *เกี่ยวกับเรื่องนี้ขอแนะนำหนังสือเล่มหนึ่งที่รวบรวมหลักฐานจากอัลกุรอานและสุนนะฮ์เกี่ยวกับศิฟาต (คุณลักษณะ) ของอัลลอฮฺ ชื่อ Sifat Allah Azzawajalla al-Waridat Fi al-Kitab wa al-Sunnat เขียนโดย ชัยคฺอะลีวียฺ เบ็น อับดุลกอเดร์ อัสสะกอฟ*

((قال رسول الله ﷺ : لا يرحم الله من لا يرحم الناس)) (رواه البخاري ، رقم الحديث : 6828)

ความว่า *"ท่านกล่าวว่า : ท่านเราะสูลลุลอฮฺ ﷺกล่าวว่า : อัลลอฮฺ ﷻจะไม่ทรงปรานีบรรดาผู้ที่ไม่ปรานีมวลมนุษย์" (บันทึกโดย al-Bukhāriy หมายเลขหะดีษ 6828)*

จากหะดีษข้างต้น อิบนุ บัฏฏอล กล่าวว่า : อิหม่ามอัลบุคอรียฺนำเอาหะดีษนี้เพื่อเป็นหลักฐานยืนยัน(อิสบาต) คุณลักษณะ(ศิฟาต) ของอัลลอฮฺ ﷻ ที่เรียกว่า อัรเราะหฺมะฮฺ ซึ่งเป็นหนึ่งในบรรดาคุณลักษณะ(ศิฟาต)ของอัลลอฮฺ ﷻ...(al-Asqalāniy , n.d. : 13/358)

ง. แนวทางของอุละมาอฺสะลัฟเกี่ยวกับเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต

แนวทางการเข้าใจเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาตแตกต่างกันไปตามแนวทางของแต่ละกลุ่มที่ได้วางไว้ บางกลุ่มมีแนวทางที่ง่ายต่อการเข้าใจ ชัดเจน แจ่มแจ้งไม่ยุ่งยากหรือลำบาก บางกลุ่มมีแนวทางที่สลับซับซ้อน เข้าใจยาก ไม่ชัดเจน เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดนี้คือข้อเท็จจริงที่ปรากฏอยู่ในตำราต่างๆ ที่มีการอธิบายเกี่ยวกับเตาฮีด หากไม่เคยศึกษาหรือไม่เคยฟังมาก่อนไม่อาจเข้าใจได้เว้นแต่ผู้ที่สืบทอดหรือศึกษามาอย่างดีเท่านั้น

สำหรับแนวทางที่จะนำเสนอต่อไปนี้คือแนวทางกว้างๆของอุละมาอฺสะลัฟในการอธิบายหลักเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาตที่ชัดเจน แจ่มแจ้ง เข้าใจง่าย แน่นอนไม่แปรเปลี่ยน ไม่ว่าเวลาและสถานที่ใดจะเปลี่ยนไป (อบุล ลัยษ์ , 2544 : 38) ก็ยังคงไว้และจะมั่นคงอย่างนี้ตลอดไป พอจะสรุปได้การยึดมั่นในหลัก 5 ประการคือ อัลอิษบาต (การยืนยัน) อันนัฟยุ (การปฏิเสธ) อัตตันซีฮฺ (การปราศจากการเสมอเหมือนกับทุกสรรพสิ่ง) เกาะฎุอฺ อัฏเฏาะมะอฺ อัน หะกีกอฮฺ อัลกัยฟียะฮฺ (การหยุดยั้งความต้องการในการเข้าใจถึงธาตุแท้ของอัลลอฮฺ) อัตตะวักกุฟ (การสงวนไม่แสดงความคิดเห็น) ดังรายละเอียดดังนี้

1) อัลอิษบาต (الإثبات) หมายถึงการยืนยันยอมรับอัสมาอฺ(พระนาม)และศิฟาต (คุณลักษณะ)ของอัลลอฮฺ ﷻ ตามที่พระองค์ได้ตรัสไว้ในอัลกุรอานหรือตามที่เราะสูลของพระองค์ได้กล่าวในหะดีษโดยไม่มีการบิดเบือนหรือตัดทอนความหมายหรือนำไปเปรียบเทียบเสมือนกับสิ่งอื่นแต่อย่างใด (al-S b niy,1998 : 4)

2) อันนัฟยุ (النفي) หมายถึงการปฏิเสธไม่ยอมรับคุณลักษณะและพระนามของอัลลอฮฺที่พระองค์ได้ปฏิเสธไว้ในอัลกุรอานหรือที่ท่านเราะสูลของพระองค์ได้ปฏิเสธไว้ในสุนนะฮฺของท่าน พร้อมกับศรัทธามั่นว่า อัลลอฮฺ ﷻ ทรงมีคุณลักษณะที่สมบูรณ์ยิ่งทุกประการและปฏิเสธทุกคุณลักษณะที่ไม่สมบูรณ์สำหรับพระองค์ ﷻ (al-Tamīmiy,1999 : 56) ดังที่พระองค์ได้ตรัสว่า :

﴿ لَا تَأْخُذُهُۥ سِنَةٌ وَلَا نَوْمٌ ﴾ (البقرة : جزء من آية :255)

ความว่า *"พระองค์ไม่ง่วงนอน และการนอนหลับใดๆจะไม่เอาพระองค์..."* *(อัลบะเกาะเราะฮฺ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 255)*

3. อัตตันซีฮฺ (التنـــزيه) หมายถึงการศรัทธามั่นว่าอัลลอฮฺ ﷻ ทรงปราศจากการเสมอเหมือนกับสิ่งถูกสร้างและบริสุทธิ์จากความบกพร่องทั้งหลายที่ ดังที่อัลลอฮฺﷻ ตรัสว่า :

﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞ ﴾ (الشورى : جزء من آية : 11)

ความว่า *"ไม่มีสิ่งใดเสมอเหมือนพระองค์"* *(อัชชูรอ : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 11)*

4) เกาะฏุอฺ อัฏเฏาะมะอฺ อัน อิดร็อก หะกีกอฮฺ อัลกัยฟียะฮฺ (قطع الطمع عن إدراك حقيقة الكيفية) หมายถึงการหยุดยั้งความต้องการในการเข้าใจถึงธาตุแท้ของอัลลอฮฺ ﷻ (al-Shanqītiy, n.d. : 26) ทั้งด้านคุณลักษณะและพระนามของพระองค์ ดังที่พระองค์ตรัสว่า :

﴿ وَلَا يُحِيطُونَ بِهِۦ عِلۡمٗا ﴾ (طه : جزء من آية : 110)

ความว่า *"และความรู้ของพวกเขาไม่อาจจะเท่าเทียมความรู้ของพระองค์"* *(ฏอฮา : ส่วนหนึ่งจากอายะฮฺที่ 110)*

5) อัตตะวักกุฟ (التوقف) หมายถึงการสงวนไม่ออกความคิดเห็นไม่ว่าจะเป็นการอิษบาต (ยืนยัน) หรือนัฟยุ(ปฏิเสธ) ในกรณีที่ไม่มีหลักฐานยืนยันหรือปฏิเสธจากอัลกุรอานและสุนนะฮฺ หรือเป็นเรื่องที่มีการขัดแย้งกันระหว่างอุละมาอฺ อาทิคำว่า (الجسم) ที่หมายถึงเรือนร่าง (الجهة) ที่หมายถึงทิศ เป็นต้น(al-Saqqāf,1994 : 20)

จากหลัก 5 ประการข้างต้นของอุละมาอฺสะลัฟ จะทำให้เข้าใจถึงแนวทางในการอธิบายหลักเตาฮีดและหลักการยึดมั่นที่เกี่ยวข้องกับเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต อย่างถูกต้องมากขึ้น ตลอดจนสามารถเข้าใจและยับยั้งป้องกันแนวทางที่ไม่ถูกต้องที่จะซึมซับเข้ามาในความคิดและความรู้สึกของมุสลิมทั้งหลายเป็นอย่างดี

ความสัมพันธ์ระหว่างเตาฮีดทั้งสามประเภท

เตาฮีดทั้งสามประเภทที่ได้กล่าวข้างต้นถือเป็นสิ่งสำคัญที่มุสลิมทุกคนจะต้องเข้าใจและตระหนักไว้เป็นอย่างดีตลอดชีวิต หากขาดประเภทใดประเภทหนึ่งไป จะทำให้การยึดมั่นของเราไม่สมบูรณ์ เหมือนกับคนพิการทำให้ไม่สามารถประกอบกิจกรรมต่างๆได้อย่างสมบูรณ์ แม้บางครั้งการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆได้แต่อาจจะไม่ถูกตอบรับจากอัลลอฮฺ ﷻ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากไม่เข้าใจและไม่รู้จักพระผู้เป็นเจ้าอย่างแท้จริง

เตาฮีดทั้งสามประเภทนี้จะต้องควบคู่กันตลอดไปไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันให้อยู่คนละส่วนได้จะต้องอาศัยพึงพาซึ่งกันและกัน เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺจะไร้ค่าหากปราศจากเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺ เตาฮีดรุบูบิยฺยะฮฺและเตาฮีดอุลูฮิยฺยะฮฺจะไร้ค่าเช่นเดียวกันหากปราศจากเตาฮีดอัสมาอฺ วัศศิฟาต นี้แหละคือวงจรของเตาฮีดทั้งสามประเภทที่จะต้องควบคู่กันไปจนถึงวินาทีสุดท้ายของชีวิต ดังที่อัลลอฮฺ ﷻ ได้ให้ความสำคัญกับเตาฮีดทั้งสามประเภทและได้รวบรวมเตาฮีดทั้งสามไว้ในอายะฮฺเดียวกัน (al-'Usaimīn, 1999 : 1/9) ดังที่พระองค์ตรัสว่า :

﴿رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا﴾ (مريم : 65)

ความว่า *"ผู้อภิบาลแห่งบรรดาชั้นฟ้าและแผ่นดินและสิ่งที่อยู่ระหว่างทั้งสอง ดังนั้นจงเคารพภักดีต่อพระองค์ และจงอดทนต่อการเคารพภักดีพระองค์ สูเจ้ารู้หรือว่ามีผู้ใดเสมอเหมือนพระองค์" (มัรยัม : 65)*

บทสรุป

บรรดาอุละมาอฺอะฮฺลุสสุนนะฮฺได้แบ่งเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทคือเตาฮีดรุบบิยะฮฺ เตาฮีดอุลูฮิยะฮฺ และเตาฮีดอัลอัสมาอฺ วัศศิฟาต โดยยึดหลักฐานจากอัลกุรอาน สุนนะฮฺ และความเข้าใจของอุละมาอฺผ่านกระบวนการสังเคราะห์ที่เรียกว่า อิสติกเราะอฺ และการศรัทธาต่ออัลลอฮฺ ﷻ จะไม่สมบูรณ์หากปราศจากเตาฮีดทั้งสามหรือประเภทใดประเภทหนึ่ง

ดังนั้นการแบ่งประเภทของเตาฮีดออกเป็น 3 ประเภทดังที่ได้กล่าวมาข้างต้น ถือได้ว่าเป็นการแบ่งตามเจตนารมณ์ของอัลกุรอานและสุนนะฮฺ ซึ่งเป็นการใช้อัลกุรอานและสุนนะฮฺตามความเข้าใจของอุละมาอฺอย่างแท้จริง มิใช่เป็นสิ่งที่อุตริขึ้นมา ในทางตรงกันข้ามกลุ่มต่างๆที่มิได้ยึดอัลกุรอาน สุนนะฮฺ และความเข้าใจของอุละมาอฺมาเป็นบรรทัดฐาน ย่อมห่างไกลจากสัจธรรมที่ปรากฏอยู่ในอัลกุรอานและสุนนะฮฺอย่างเห็นได้ชัด

เอกสารอ้างอิง

สมาคมนักเรียนเก่าอาหรับ. 1419. **พระมหาคัมภีร์อัลกรุอานพร้อมคำแปลเป็นภาษาไทย.** มะดีนะฮฺ : ศูนย์กษัตริย์ฟาฮัดเพื่อการพิมพ์อัลกุรอานแห่งนครมะดีนะฮฺ.

อบุล ลัยษ์. 2544. **กลุ่มและแนวทาง จากคำฟัตวาของอุลามาอฺร่วมสมัย**. กรุงเทพ : สำนักบริการวิชาการ ศูนย์หนังสืออิสลาม.

al-'Abbād. 'Abdul Razāk Ibn 'Abdul al-Muhsin. 1417\1997. **al-Kaulu al-Sadīd Fi al-Raddi 'Ala Man Ankara Taqsīm al-Tawhid .** al-Akrabiyaṯ **:** Dār Ibn Affān.

Abu Qasim Al-Taimiy, Ismail bin Muhamad. 1999. **Al-Hujjah fi bayān al-Mahajjah wa Sharh 'Aqīdaṯ ahl al-Sunnaṯ** . Tahqiq : Muhamad bin Muhamad 'Abdulrahhīm. Riyādh : Dar al-Rayah.

Abul al-Rahman Ibn Hasān Ibn Mahammad. 2003/1424. **Fathu al-Majīd Li Sharhi Kitāb al-Tawhīd**.

al-Ash'ariy. 1995/1416. **Maqālat al-Islamiyin wakhtilaf al-Musallīn.** Beirūt : Maktabah al-As'ariyaṯ.

al-Asbahāniy, Arraghib. 1412\1992. **Mufradat al-Fāz al-Qurān.** Beirūt : Dār Shamiyaṯ.

al-Asqalāniy. Ahmad Ibn 'Ali Ibn Hajar. n.d. **Fathu al-Bāree bi sharh Sahīh al-Bukhāriy.** Beirūt : Dār al-M'arifaṯ.

al-'Azamiy, Muhammad Diyā al-Rahmān. 1999. **Mu'jam Mustalahāt al-Hadith wa latāeif al-Asānid**. Riyadh : Maktabaṯ Adwā al-Salaf.

al-Bākillāniy.Abi Bakar Ibn Taiyib. 1405\1986. **al-Insāb fima Yajibu I'atiqād wa la yajuzu al-Jahlu bihi .** Beirūt : Dār 'Aalam al-Kutub.

al-Bukhāriy, Muhammad bin Ismail. 1987. **Sahih al-Buhkāriy**. Tahqiq : Mustafa did al-Bugha. Dar : Ibn Kathir.

al-Dhahabiy, Muhammad bin Ahmad. 1992. **Siyar 'Alam al-Nubala** .Tahqīq : Shu'aib al-Arn'aut. 8 th ed . Beirūt : Muaasaṯ al-Risalaṯ.

al-Hamd, Muhammad Ibn Ibrāhim. 1418\1997. **Rasāeil Fi 'Agīdaṯ.** Riyādh : Dār Ibn Khuzaimaṯ**.**

al-Hakamiy,Hafiz bin Ahmad . 1999. **Ma'aārij al-Qabūl bi sharh Sullim al-wusūl Ila Ilmi al-Usūl fi al-Tawhid**. Tahqiq : Muhammad Subhiy Hasan Halaq. Dammām : Dar Ibn al-Jauziy.

Ibn Abi 'Aiz.Muahammad Ibn 'Ali. 1988/1408. **Sharh al-Aqīdaṯ al-Tohāwiyaṯ.** Beirūt : Dār Maktab al-Islāmiy.

Ibn Taimaiyaṯ, Ahmad bin Abdulhalim al-Harrāniy.1995. **al-'Ubūdiyaṯ**. 2 ed. Ismailiyaṯ : Maktabaṯ Dar al-Asālaṯ.

Ibn Mazūr. 1995/1416. **Lisān al-'Arab.** Beirūt : Dār Ihyā al-Turās al-Islāmiy.

Ibn al-Qaiyim.Muhammad Ibn Abi Bakar. 1410\1990. **Madārij al-Salikin Baina Manazil Aiyāka Nabudu wa Aiyāka Nasta 'ain.** Beirūt : Dār al-Kutub al-'Arabiy.

_____.n.d. **Mukhtasar Sawaeiq al-Mursalaṯ** . Beirūt : Dar al-Fikriy.

Khālid Muhammad Nur. 1416\1995. **Manhaj ahl al-Sunnah wa al-Jamā 'aṯ wa Manhaj al-Ashā 'airaṯ fi Tawhidillah Ta'ala .** al-Madinaṯ al-Munauwaraṯ : Maktabaṯ al-Ghuraba al-Athariyaṯ

al-Khisn.Sulaiman Ibn Sālih. 1416\1996. **Maukif al-Mutakallimīn Min al-Istidlāl Bi Nusūs al-Kitāb Wa Sunnaṯ (Raddan Wa Naqdan)**. Riyādh : Dār al-'Asimaṯ.

al-Lālakā'iy, Hibbatullah bin al-Hasan bin Masur. 1999. **Sharh Usūl Aitiqād Ahl al-Sunnaṯ wa al-Jama'aṯ Min al-Kitāb was al-Sunnaṯ wa Ijmā al-Sahābaṯ wa al-Tābieīn min B'adihim** . 3 ed. Riyādh : Dar al-Taiyibaṯ.

al-Mukriziy, Ahmad Ibn 'Ali. 1424/2002. **Tajrīd al-Tauhīd al-Mufid.** Makkah al-Mukaramah : Dār 'Alam al-Fwāeid.

Qadiy 'Abdul al-Jabbār. n.d. **al-Mugniy Fi Abwāb al-'Adli wa al-Qasdi.** al-Qāhiraṯ : Dār al-Misriyaṯ al-Aamaṯ Li al-Taklif wa al-Tajamaṯ wa al-Nashr.

al-Rāziy.Muhammad Ibn Abi Bakr. 1989. **Muktar al-Sihhah**. Beirūt : Maktabaṯ Lubnān.

al-Sa'diy.'Abdul Rahmān Ibn Nāsir. 1423\2002. **Taisīr al-Karīm al-Rahmān Fi Tafsīr Kalam al-Mannān**. Beirūt : Muassasaṯ al-Risālaṯ.

al-Saqqāf, Alawiy Ibn 'Abdul al-Qādir. 1414\1994. **Sifat Allah Azzawajalla al-Waridaṯ Fi al-Kitāb Wa al-Sunnaṯ.** Riyādh :Dār al-Hijraṯ.

al-Shahirstāniy, 'Abdulkarim. n.d. **Nihayaṯ al-Akdām Fi Eilmil al-Kalam.** al-Qāhiraṯ : Maktabaṯ al-Mutabbi.

al-Sābuniy, Ismail bin 'AbdulRahmān. 1998. **'Aqidaṯ al-Salaf wa Ashab al-Hadith.** Riyādh : Dar Al-'Asimaṯ

al-Shangqitiy, Muhamad Amin al-Shangqitiy. n.d. **Manhaj Dirasāt al-Ayat al-Asma wa al-Sifat.** al-Madinaṯ al-Munuawaraṯ : Al-Jamiaṯ al-Islamiyaṯ.

al-Sheikh, 'Abdulrahman bin Hasan. n.d. **Fathul al-Majīd Sharh Kitāb al-Tawhīd** . Muassasaṯ Qurtubaṯ.

al-Sulamiy, 'Abdul Al-Rahim Ibn al-Samayil. 1421\2001. **Haqīqaṯ al-Tawhid Baina Ahli Al-Sunnaṯ wa al-Mutakallimīn**. Riyādh : al-Mualimaṯ li al-Nashr wa al-Tawzi.

al-Suwaiyān. Ahmad Ibn 'Abdul Rahmān. 1422\2001. **Manhāj al-Talaqqiy wa al-Istidlāl Baina Ahli al-Sunnaṯ wa Mubtadi'ah.** Riyādh : Majallaṯ Adwa al-Muntada.

al-Tamimiy, Muhammad Ibn Khālifaṯ. 1419\1999. **Mu'taqad Ahli al-Sunnaṯ Wal Jama'ah Fi Tawhīd al-Asmā Wa' al-Sifat.** Riyādh :Adwā al-Salaf.

al-Turkiy, 'Abdullah Ibn 'Abd Al-Muhsin. 1413\1993. **Mujmal al-Ii'atiqād A'aimmaṯ al-Salaf**. Beirūt : Muassasaṯ al-Risālaṯ.

al-'Usaimīn, Muhammad Ibn 'Usaimīn. 1413\1993. **al-Qaulu al-Mufīd 'Ala Kitāb al-Tawhīd.** Dammām : Dār Ibn Jauziy.

al-Zarkashiy, Muhammad bin Abdullah. **al-Burhan Fi 'Ulum al-Qur'ān**.Tahqiq : Yusof bin Abdulrahman, Sheikh Jamal Hamdi Al-Dhahabiy, Sheikh Ibrahim 'Abullah al-Kurdiy. Beirūt : Dar al-Ma'rifaṯ

al-Zirikly, Ghairuddīn al-Zerekly. 1992. **al-'Alām** .14 ed. Beirūt : Dar El-lim lil Malayin.